

Věc: Posudek disertační práce

Název disertační práce:
Archeologie konfliktních areálů v Čechách v 15. století

Autor: Mgr. Petr Koscelník
Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická
Studijní program: historické vědy
Studijní obor: archeologie
r. 2013

Volba tématu

Zvolené téma patří do studia dějin osídlení a hmotné kultury s užším zaměřením na místa středověkých vojenských konfliktů. Atraktivnost tématu odráží nejen jeho více než stoletý vojensko-historický výzkum, ale v posledních desetiletích i zvýšený zájem archeologie, která se pokouší řešit otázky konfliktních historických areálů mimo jiné i za použití moderních dokumentačních a identifikačních technik, rozsáhle rozpracovaných typologií apod. Z uvedených důvodů lze označit vybrané téma za vhodné a žádoucí pro absolventskou práci ve studijním doktorském oboru archeologie.

Metodologie

Disertační práce je koncepčně rozdělena do dvou bloků, v nichž P. Koscelník použil různorodé metodologické přístupy. Zatímco v prvním z nich (kap. 1 - 4), zaměřeném (především deskripční formou) na přehled dějin bádání a prezentaci teoretického modelu historického konfliktního areálu tak, jak vyplývá ze současného stavu poznání včetně uplatnění autorových vlastních poznatků z předchozího studia problematiky (viz diplomová práce a publikované autorské studie), je druhá část práce (kap. 5 – 6) zaměřena na aplikaci interdisciplinárních poznatků pro podrobné zhodnocení několika vybraných českých středověkých konfliktních areálů s důrazem na jeden z nich – hrad Sión. Větší množství použitých metodik (nedestruktivní prospekce, moderní dokumentační a průzkumové terénní techniky, přírodovědné metody, typologie, statistika, komparace ad.) umožnilo autorovi v příkladových studiích analyzovat historicko-archeologická fakta ve standardních i některých nových souvislostech, umožňujících mu podrobněji posoudit zájmové složky (zvl. terénní relikty a materiálové doklady vojenství) a začlenit je do problematiky pojednávaných lokalit (událostí) i do obecnějšího pojetí materiálového kultury středověkého vojenství jako specifického (krátkodobého a konfliktního) způsobu života.

Práce je doplněna mapami, plány lokalit, grafy, ikonografickými analogiemi a hodnotnou fotografickou i kresebnou dokumentací.

Autor předloženou prací prokázal znalosti a schopnosti samostatně aplikovat mnohočetné oborové (archeologické) i interdisciplinární metodiky s cílem komplexně prezentovat, analyzovat a vyhodnotit zájmovou problematiku.

Obsah bakalářské práce

O vztahu autora k pojednávanému tématu vypovídá jak jeho přehled o domácí a zahraniční odborné literatuře, tak samozřejmé a zažité používání oborové terminologie, stejně jako podrobná znalost historických souvislostí a konkrétních událostí, zájmových lokalit a materiálových nálezových souborů, které popisuje z autopsie. Dlouhodobý zájem P. Koscelníka o uvedenou problematiku dokládá i to, že již v předchozím studiu předložil prostorovou teorii konfliktních areálů, kterou se v předkládané disertaci pokouší dále rozpracovat se snahou identifikovat v rámci vybraných konfliktů složky, které by prokazovaly dílčí vojensko-strategické postupy, jednotlivé akce, použití určitých typů zbraní v různých fázích konfliktu apod. (tzv. dynamická část konfliktních areálů).

Jádrem disertační práce je hrad Jana Roháče z Dubé, který byl v r. 1437 obležen, dobyt a zbořen. Díky zachovaným terénním reliktním z doby jeho obléhání i provedenému archeologickému výzkumu je vhodnou lokalitou pro příkladovou studii, zaměřenou na konfliktní areál s množstvím identifikovatelných bojových složek nemovitého i movitého charakteru. Vedle popisu hradu patří k hodnotným částem předložené práce popis a dokumentace reliktního tzv. jižního a severního obléhacího tábora. Na ně navazuje nejpodrobněji prezentovaná problematika dochovaných militarií s důrazem na náboje do mechanických a palných zbraní, tj. kamenné koule, hroty šípů ze samostřílů či luků a projektily do palných zbraní. Autor se snaží nevynechat žádnou z možností, které by mohly jakkoli pomoci posunout poznání ve smyslu zpřesnění sledu událostí, identifikace obléhaných či obléhatelů apod. Na tomto místě nepovažuji za nutné zaujímat vyhraněné stanovisko k některým interpretačním úvahám a pracovním hypotézám (dedukce ze směru zabití hrotů; deformace nábojů, traseologické stopy, otázky etnicity výrobků apod.), neboť autor se správně snaží „vytěžit“ ze získaného materiálu maximum, opírá se i o zahraniční zkušenosti, ale zároveň přiznává omezenou možnost objektivizování poznatků na studovaném souboru (včetně druhého exkurzu). Za důležité považuji, že jsou široké možnosti posuzování (prostorová analýza nálezů, metalografie, traseologie, xylografie, surovina a ráže nábojů ve vazbě na druh použitých zbraní) autorovi blízké, aplikuje je na jím posuzovaných souborech a tím naznačuje, jakým směrem by se další bádání o středověkých konfliktních areálech mohlo ubírat.

Protože považuji autorem vytčený úkol předloženou prací za splněný, dovoluji si jen několik poznámek, které by formou doporučení mohly prospět případnému budoucímu publikačnímu výstupu:

1/ vedle úpravy formulačních maličkostí („stratifikované vrstvy“, „Kyser“ – Kyeser“) by stála za upřesnění a sjednocení terminologie, vztahující se ke kovovým (převážně železným) hrotům šípů do mechanických zbraní (luky, samostříly). Akceptovatelný je pro kovový hrot i „zlidovělý“ výraz „šipka“, k níž příslušelo dřevěné ratiště (tělo) s křídélky a to celé bylo nazýváno „šíp“. V autorově textu se často objevuje označení kovových hrotů šípů jako „hroty šipek“. Takovéto označení by podle jazykového obsahu označovalo vrcholovou špičku hrotu (tj. kovové „šipky“). Čtenářovu představu o popisovaném předmětu občas komplikuje i označení „hroty šipek a šípů“ (včetně názvu jedné podkapitoly). Doporučuji sjednotit terminologii podle zavedených standardů.

2/ přestože autor na mnoha místech svého textu deklaruje svůj (správný) negativní postoj k tzv. ilegálním detektorářům, považuji jeho kapitolu 3.1. „Průzkum pomocí detektoru kovů“ za diskutabilní. I přesto, že se v případě historických konfliktních areálů většinou jedná o „jednorázový (krátkodobý) zápis do krajiny“ a tudíž se zdá, že „efektivita detektorového průzkumu výrazně předčí ostatní běžné metody“ (autor, s. 37), měl by archeolog před rozhodnutím o plošné exkavaci materiálových jednotlivostí za pomoci detektoru kovů primárně zohledňovat ztrátu dalších dat¹. S ohledem na to je obtížné souhlasit s autorovým tvrzením, že „vzhledem k povaze lokalit není nutné sledovat stratigrafii nálezu“ (s. 37). Protože ani v české archeologii není jednotný pohled na problematiku prospekce detektory kovů, doporučuji, aby v případné publikační formě autorova studie neobsahovala (nebo v diplomatictější formulované formě) uvedenou kapitolu, která je – zvl. v odstavci 2 na str. 37 – jakýmsi návodem, jak by mohli tzv. ilegální detektoráři provádět velkoplošnou likvidaci archeologických lokalit a odkazovat se na profesionální metodiku.

3/ s ohledem na to, že je autorova práce prostoupena archeologickými teoriemi a podrobnými analýzami v příkladových studiích, předpokládám bych, že se v závěrečné kapitole (kap. 7) P. Koscelník pokusí podrobněji naznačit, jaké teoretické výstupy by mohly poznatky od Siónu a Malešova nabídnout. Protože závěrečná kapitola takové informace neobsahuje (má 9 řádků), doporučuji, aby se autor této otázky v případné publikační formě věnoval podrobněji.

Forma disertační práce

Disertační práce obsahuje 109 stran textu, seznam literatury a pramenů, jednu stranu německého a anglického resume, a 64 obrazových příloh. Splňuje tedy požadavky na rozsah disertační práce. Je členěna do 10 kapitol.

Koncepce je zřejmá již z obsahového přehledu; vedle logického členění na příslušné kapitoly a podkapitoly je v něm možno dobře odlišit dva hlavní tématické bloky, věnované teoretickým a praktickým oborovým otázkám.

¹ narušení na povrchu již zarovnaných zahloubenin a danou metodou tedy neurčený jejich původní tvar, plošný rozsah apod. s nemožností stanovit vazbu na případnou provizorní zástavbu, vojensko-strategické rozčlenění terénu ad; jako vhodnější se zdá možná kombinace plošného cíleného či mozaikového odkryvu s odběry vzorků pro pedologické, paleobotanické, palynologické, fosfátové ad. analýzy za účelem co nejobektivnější interpretace zkoumaného prostředí apod.

Formální stránka disertační práce zahrnuje vedle rozsahu a koncepčního pojetí i pohled na nezákladnější složky psané odborné stati. Sem patří vedle gramatiky a stylistiky také odkazový aparát.

Na rozdíl od kvalitní obsahové stránky za ní formální provedení práce zaostává a před případným publikováním bude nutno provést stylizační a gramatické korektury tak, aby text odpovídal požadavkům na psanou formu spisovného českého jazyka. Abstrahují-li od přežilé tzv. „ich“ formy textu, od značného množství problematických interpunkcí² a od často obtížně srozumitelných formulací včetně česky nesprávně navazujících vět³, dovoluji si upozornit autora alespoň na nejzávažnější pravopisné a citační prohřešky, které by měl v případné budoucí publikaci v rukopisu opravit: rukopis obsahuje 36 hrubých pravopisných chyb (!!!); ve 38 případech nejsou v citovaných odkazech v textu (závorky s autory a rokem vydání jejich prací) uvedeny strany, což znesnadňuje čtenáři možnost verifikovat v příslušné monografii či studii autorem přejímané nebo odkazované informace; v 16 případech je v textu uvedena nesprávná citace literatury, prezentovaná v závěrečném seznamu literatury a pramenů; za podstatné lze považovat 30 textových odkazů, které se vůbec neobjevují v seznamu literatury (odkazovaný titul nelze dohledat) a naopak v seznamu literatury je uvedeno 6 titulů, které nejsou zastoupeny v textové části práce. Drobné prohřešky typu „ne“abecedního řazení některých titulů v seznamu literatury či nepřehlednost v tom, že se vedle kapitoly „Seznam použité literatury a pramenů“ (kap. 8, s. 110-127) vyskytuje ještě podkapitola „Prameny“ (s. 127-129), která znesnadňuje hledání v textu odkazovaných titulů, považují za marginální a lehce odstranitelné.

Závěrečné zhodnocení

S ohledem na shora uvedené hodnotím disertační práci jako oborově žádoucí a téma za autorem samostatně a dobře zvládnuté.

Předloženou disertační práci P. Koscelníka doporučuji k obhajobě a hodnotím ji známkou:
velmi dobře

V Českých Budějovicích 4. 1. 2014

doc. PhDr. Rudolf Krajíc, CSc.

² chybějící čárky před vedlejší větou; naopak nelogicky umístěná čárka v jednoduché větě atd. – označeno červeně v posuzovaném rukopisu.

³ Dito - věty nenavazují na předchozí, zvl. tam, kde jsou použité přechodníky, složitější souvětí apod.